

Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
Történettudományi Intézet
Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti
Kutatócsoport

MOSZT Könyvek 25.

LDSZ Vagyónvédelmi Kft.

Nyomdai munkálatok: Kontraszt Plusz Kft.

ISSN: 1788-4810
ISBN: 978-963-626-547-2 (nyomtatott)
978-963-626-548-9 (digitális)

MOSZT Könyvek 25.

20 éves a MOSZT – 2004–2024

**A Kutatócsoport jubileumi konferenciájának
tanulmányai**

**A MOSZT 20 éves évfordulója alkalmából, az
alapítók, Ormos Mária és Harsányi Iván tiszteletére
rendezett jubileumi konferenciájának az írásai**

Szerkesztette:

Bebesi György – Turnár Erik

PTE BTK TTI MOSZT Kutatócsoport
Pécs, 2026

Szerkesztőbizottság

Elnök:

Sashalmi Endre

Tagok:

Bebesi György, Bene Krisztián,
Hornýák Árpád, Katona Csaba, Kolontári Attila,
Igor Krjucskov, Pomázi-Bárdonicsek Dominika, Norbert
Spannenberger

Tanácsadó testület

Elnök:

Majoros István

Tagok:

Bodnár Erzsébet, Szergej Filippov,
Halász Iván, Olga Khavanova, Székely Gábor, Alekszandr Sztikalin,
Varga Beáta, Végh Ferenc

A kötet a PAB Kelet- és Közép-Európa Története Munkabizottság
közreműködésével és a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészeti- és
Társadalomtudományi Karának támogatásával készült.

Sorozatszerkesztő:

Bebesi György

A kötetet lektorálta:

Bebesi György, Kolontári Attila, Rab Virág, Vitári Zsolt

Technikai szerkesztő:

Turnár Erik

Korrektúra:

Baráth Krisztina

Borítótér:

Sághy Viktória Anna

A kötet szerzői

Dr. Bencze András PhD, intézeti referens, Budapesti Corvinus

Egyetem, Vezetéstudományi Intézet

Dr. habil. Bene Krisztián PhD, egyetemi docens, Dékán, PTE BTK

Dr. habil. Bebesi György PhD, c. egyetemi tanár, kutatócsoport-

vezető, PTE BTK TTI MOSZT

Dr. Bodnár Erzsébet PhD, ny. egyetemi docens, DE, ELTE BTK,

Rusisztika Doktori Program

Dr. Bordás Bertalan PhD, egyetemi adjunktus, PTE BTK TTI

Újkortörténeti Tanszék

Fiser Bence, gimnáziumi szaktanár, PTE Babits Mihály Gyakorló

Gimnázium

Prof. Dr. Font Márta DSc, Professor Emerita, Akademie der

Wissenschaften/Mainz levelező tagja

Dr. habil. Gyóni Gábor PhD, egyetemi docens, ELTE Kelet-, és

Közép-Európa Története és Történeti Ruszisztikai Tanszék

Prof. Dr. Halász Iván DSc, egyetemi tanár, NKE ÁNTK

Alkotmányjogi és Összehasonlító Közjogi Tanszék; kutatóprofesszor,

Állam- és Jogtudományi Intézet

Prof. Dr. Hornyák Árpád PhD, tanszékvezető egyetemi tanár, PTE

BTK TTI Modernkori Történeti Tanszék

Dr. Huszár Mihály PhD, történész, főmuzeológus, Marcali Múzeum

Dr. habil. Kolontári Attila PhD, tudományos főmunkatárs, NEB

Hivatala

Dr. Igor Vlagyimirovics Krjucskov Professzor, a történettudományok

doktora, tanszékvezető, Sztavropoli Észak-Kaukázusi Föderációs

Egyetem

Máté Zsolt, gimnáziumi szaktanár, PTE Babits Mihály Gyakorló

Gimnázium

Dr. Mezei Bálint PhD, egyetemi adjunktus, ELTE BTK Kelet- Közép-

Európa Története és Történeti Ruszisztikai Tanszék

Dr. Pomázi-Bárdonicsek Dominika PhD, tudományos munkatárs,

Iustitia Gulág- és Gupvikutató Intézet

Dr. Schrek Katalin PhD, egyetemi adjunktus, kutatócsoport-vezető,

Debreceni Egyetem

Dr. Seres Attila PhD, tudományos főmunkatárs, kutatócsoport-vezető,

VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár

Dr. Alekszandr Szergejevics Sztikalin, a történettudományok

kandidátusa, tudományos főmunkatárs, RAN Szlavisztikai Intézete

Szunomár Szabolcs, gimnáziumi szaktanár, Szekszárdi I. Béla

Gimnázium, Kollégium és Általános Iskola

Turnár Erik, doktorvárományos, PTE BTK IDI

Dr. habil. Varga Beáta PhD, tanszékvezető egyetemi docens, SZTE

BTK Újkori Egyetemes Történeti és Mediterrán Tanulmányok Tanszék

Dr. habil. Vitári Zsolt PhD, intézetvezető egyetemi docens, PTE BTK

TTI

Dr. V. Molnár László, a történettudományok kandidátusa, ny. egyetemi

docens, PTE BTK Nevelés- és Művelődéstörténeti Tanszék

Zab Tamás Lóránd, doktorandusz, PTE BTK IDI

Tartalomjegyzék

Előszó.....	9
MOSZT 20 – Köszöntő.....	11
Előszó a MOSZT 20 éves jubileumi konferenciakötetéhez	13
Font Márta: Az étkezés szimbóluma. Adalékok a kijevei fejedelmi udvar működéséhez	18
V. Molnár László: Iván Beckoj gróf a nevelés szolgálatában.....	40
Bodnár Erzsébet: Orosz–oszmán kapcsolatok alakulása és a fekete-tengeri orosz kereskedelmet érintő probléma kezelése az orosz diplomáciában a bukaresti béke (1812) után	51
Schrek Katalin: A párizsi bevonulástól a párizsi békekötésig. Vázlat az orosz nagyhatalmi politikáról és a reformok kérdéséről (1814–1856).....	63
Bencze András: Anna Furuhejm és Orosz-Amerika	73
Bordás Bertalan: Egy honvéd a három császár udvarában. Id. gróf Andrássy Gyula vadászaton és bálon a Téli Palotában, 1873–1874	90
Huszár Mihály: Zsidóellenes atrocitások jellemzői Marcaliban az oroszországi minták tükrében (1882–1883).....	104
Bebesi György: Raszputyin előfutárai. Epizódok az orosz szekták és a XIX–XX. századi orosz udvari miszticizmus történetéből	115
Igor Krjucskov: A horvát–magyar konfliktus az orosz diplomáciai jelentésekben (1903–1912)	123
Szunomár Szabolcs: London és Szentpétervár. Angol–orosz kapcsolatok az 1914-es júliusi válság idején.....	142
Hornyák Árpád: A nemzeti elv megjelenése a brit Balkán-politikában a Nagy Háború első évében.....	154
Gyóni Gábor: A cári család kivégzésének magyar vonatkozásairól	161
Turnár Erik: Berlin és London közé szorulva. A Nyugati Orosz Önkéntes Hadsereg német és brit kapcsolatai az 1919-es lettországi háború idején.....	188

Zab Tamás Lóránd: Karrier és túlélés. A somogyi Latinca-század három veteránja a Szovjetunióban	197
Seres Attila: Illyés Gyula a budapesti szovjet követségen. Magyar és orosz levéltári dokumentumok (1934–1935)	211
Vitári Zsolt: Egy náci szervezet az egykori Orosz Birodalom nyugati peremvidékén. A Hitlerjugend kapcsolatai a balti államokkal és Finnországgal	224
Pomázi-Bárdonics Dominika: A nők beillesztése és dehumanizálása a szovjet büntetés-végrehajtás intézményeiben (1934–1953)	262
Bene Krisztián: Szovjet fogság helyett francia „vendégszeretet”. A francia hadifogságba esett magyarok útja az indokínai háborúba	275
Kolontári Attila: „Október emberei”. Szovjet polgárok, akik tiltakoztak az 1956-os magyar forradalom leverése ellen	285
Máté Zsolt: Amerikai diplomaták érintkezései szovjetekkel az 1956-os magyar forradalom napjaiban	295
Alekszandr Sztikalin: A „magyar kérdés” az ENSZ-ben és Magyarország nemzetközi elszigeteltségből való kitörésének problémái (1957–1963)	302
Mezei Bálint: Az aleppói „Aszad Hadmérnöki Akadémia” létrehozásának körülményei a szovjet tömb közel-keleti szerepvállalásának kontextusában	329
Fiser Bence: „Nyina Andrejeva nem engedhet az elveiből”. Egy politikai botrány szerepe a Gorbacsov-korszakban (1985–1991)	342
Varga Beáta: Az ukrán történelem értelmezése, mint a nemzettudat kifejezésének egyik eszköze	348
Halász Iván: Az orosz alkotmányos fejlődés hatása az alkotmányjogra	358
A MOSZT Könyvek sorozat korábban megjelent kötetei	370
A MOSZT Füzetek sorozat korábban megjelent számai	372
A MOSZT egyedi kiadványa	373

BENE KRISZTIÁN
SZOVJET FOGSÁG HELYETT FRANCIA
„VENDÉGSZERETET”

A FRANCIA HADIFOGSÁGBA ESETT MAGYAROK ÚTJA AZ
INDOKÍNAI HÁBORÚBA¹

Bevezetés

A II. világháború végjátéka során több százezer magyar katona és levante került nyugati hadifogságba, akik közül sokan szándékosan keresték az angolszász vagy francia haderők fogságát a szovjetek elkerülése érdekében. A francia hatóságok által átvett magyar hadifoglyok helyzete különösen összetett volt, hiszen Franciaország és Magyarország között formálisan nem állt fenn hadiállapot. Ennek ellenére a magyar foglyokat a francia katonai közigazgatás a német hadsereg katonáival azonos elbánásban részesítette, gyakran figyelmen kívül hagyva a Genfi Egyezmény rendelkezéseit. A hadifoglyok egy része – kilátástalan helyzetükből menekülve vagy hazatérésük ellehetetlenülése miatt – a francia katonai struktúrához csatlakozott, sőt sokan közülük a Francia Idegenlégió kötelékében a távoli Indokínában folytatták szolgálatukat. A tanulmány ezt az alig ismert, de történelmileg és erkölcsileg is súlyos kérdéseket felvető utat követi nyomon: hogyan vált a magyar hadifogolyból francia légios, és milyen szerepet játszottak e katonák a gyarmati háborúk történetében, különös tekintettel az 1946-ban kirobbant indokínai konfliktusra.

Magyarok francia hadifogságban

Az 1944-es év nyarától kezdve Magyarország egyre nagyobb része került a szovjet csapatok megszállása alá, amelynek következtében folyamatosan zajlott a magyar haderő nyugati országrészbe, majd pedig a Harmadik Birodalom területére történő telepítése a harc további folytatása érdekében.² A magyar és a német hadvezetés szándéka szerint a már kiképzett és a jövőben kiképzendő személyi állomány modern fegyverekkel való felszerelése után bevetésre került volna a Vörös Hadsereg ellen. A valamivel több mint 500 000 fő magyar katona mellett mintegy 70 000 levante és több tízezer polgári személy, csendőr és rendőr tartózkodott az országhatároktól nyugatra

¹ A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

² SØRENSEN 2020, 16.

a háború lezárultakor.³ A katonák és leventék közül végül mintegy 300 000 fő került a nyugati szövetségesek hadifogságába,⁴ amely számos esetben az előbbieket döntését is tükrözte, mivel igyekeztek elkerülni a szovjet fogságot – mely utóbbi egyébként a háború végére összesen 600 000 magyar állampolgárt érintett –,⁵ ezért nyugat felé áttelepülve igyekeztek az angolszász haderőknek megadni magukat.⁶

Az európai hadszíntéren 1945 tavaszán mintegy 8 000 000, a tengelyhatalmak hadseregeiben szolgálatot teljesítő katona került a nyugati szövetségesek fogságába,⁷ akiknek ellátásáról a Genfi Egyezmény előírásainak értelmében ezt követően ezeknek az államoknak kellett gondoskodnia, amire azonban ezen országok hatóságai nem voltak felkészülve. A foglyok ellátásával járó kötelezettségek elhárítása érdekében a magukat harc nélkül megadó katonákat nem hadifoglyoknak, hanem lefegyverzett ellenséges erőeknek, illetve önmagukat önként megadó ellenséges személyeknek nyilvánították és ebből kifolyólag a német és osztrák közigazgatásra rótták az ellátással járó feladatokat. Ezzel párhuzamosan a fenti egyezmény szerint a hadifoglyokat a konfliktus lezárását jelentő fegyverszünet megkötését követően haza kellett engedni, azonban erre sem került sor, mivel a győztes – de nagy veszteségeket szenvedő államoknak – szükségük volt az ingyen munkaerőre országuk újjáépítéséhez és gazdaságuk újraindításához, így a foglyok hazaszállítása is jelentős késedelmet szenvedett.⁸

Francia felügyelet alatt is voltak hadifoglyok a háború végén, mivel 63 000 fő a tunéziai harcok végén került a francia hatóságok ellenőrzése alá, további 230 000 pedig a francia anyaország felszabadítása és Németország elfoglalása során esett fogságba. Ugyanakkor a francia politikai vezetés további hadifoglyokra tartott igényt, hogy azok munkájukkal hozzájáruljanak az ország újjáépítéséhez, amelyet jelzett is angolszász szövetségeseiknek, akik – ezzel megszabadulva a foglyok ellátásának gondjától – egyszerűen átadták a fennhatóságot a franciák számára egy sor hadifogolytábor felett 1945 februárja és szeptembere között. Az eredeti tervek szerint összesen 1 750 000 fogoly került volna francia őrizetbe, mivel a francia kormányzat szakemberei ennyi ember munkájára tartottak igényt az ország gazdaságának újraindításához, azonban az angolszász

³ SZABÓ 2018, 169–176.

⁴ CSERNUS 2015, 133.

⁵ SZÉCSÉNYI 2020, 67.

⁶ TARCAI 1991, 307–308.

⁷ ABZAC-EPEZY 2010, 39.

⁸ HORTOBÁGYI 2002, 40.

haderők vezetése – szembeesülve a francia táborok gyakran embertelen viszonyaival – leállította az átadási folyamatot, így végül 740 000 ember került amerikai felügyelet alól francia őrizetbe, míg 25 000 brit fennhatóság alól.⁹

Ugyanakkor ez a sajátos „emberkereskedelem” nem csupán a német nemzetiségűeket érintette,¹⁰ mivel a francia hatóságok számára átadott foglyok között jelentős számban voltak olaszok (mintegy 50 000 fő), osztrákok (hozzávetőlegesen szintén 50 000 fő), szovjetek (nagyjából 90 000 fő), magyarok (10 000 fő – a francia statisztikák szerint), illetve találunk közöttük románokat (800 fő) is.¹¹ A magyarok számára vonatkozóan ugyanakkor némi kiegészítést kell tenni. A Franciaországba szállított magyar katonák és levonték száma valóban megfelel nagyságrendileg a francia összesítésekben szereplő adatoknak, ugyanakkor a francia meg szállítási zónában található fogolytáborokban még további több tízezer hadifogoly került francia ellenőrzés alá. Ez alapvetően két különböző helyzetet eredményezett, ennek megfelelően az érintett foglyok sorsa is eltérően alakult.¹²

A francia fennhatóság alá került magyar állampolgárok létszámára vonatkozó francia és magyar adatok között némi eltérés mutatkozik, amely elsősorban nyilvánvaló módon a számolás módszertanában fennálló különbségnek tudható be. Míg a franciák kizárólag a Franciaországba szállított korábbi magyar katonákat veszik számításba, akik számát – ahogy korábban láttuk – 10 000 főre teszik,¹³ magyar részről figyelembe veszik az összes magyar állampolgárt – tehát a levontéket és a német hadsereg állományában szolgáló magyarokat is –, aki Franciaország területére került, valamint azt a jóval nagyobb hadifogoly-állományt is, amely a Németország és Ausztria területén kialakított francia meg szállítási zónában került a francia katonai hatóságok felügyelete alá. Ebből kifolyólag az előbbieket száma mintegy 15–20 000 fő lehetett, míg az utóbbiaké 30–35 000 fő, tehát összesen nagyjából 50 000 főre tehető, ami már viszonylag jelentős számnak tekinthető.¹⁴

A foglyok egy része – az ellátásukkal járó gondok miatt – hivatalosan nem is hadifogolyként volt nyilvántartva, így sem méltányos élelmezésre és elhelyezésre, sem pedig a harci cselekmények lezárulta utáni gyors hazatérésre nem számíthatott. A

⁹ THÉOFILAKIS 2004, 385.

¹⁰ DÖMÖK 2010, 59–70

¹¹ ABZAC-EPEZY 2010, 45.

¹² SZÉCSÉNYI 2020, 70.

¹³ ABZAC-EPEZY 2010, 45.

¹⁴ SZABÓ 2018, 201–202.

helyzetet tovább bonyolította a fogvatartottak átadása a francia hatóságok részére, mivel Franciaország és Magyarország között hivatalosan nem állt fenn hadiállapot a II. világháború során, ebből kifolyólag a magyar katonákat – különös tekintettel a leventékre, akik nem is voltak magyar fegyveres erők tagjai – nem lehetett volna francia őrizetben tartani.¹⁵ Ugyanakkor a francia hatóságok nem tettek különbséget a német és magyar foglyok között, ezért ugyanolyan elbánásban részesítették őket, mint a korábban velük hadban álló ellenséges állam katonáit, ami jogi szempontból nehezen volt védhető.¹⁶ Jogilag az is bonyolította a helyzetet, hogy az egyik állam fogságába esett hadifoglyok más állam fennhatósága alá való helyezését nem szabályozta a Genfi Egyezmény, ezért a Nemzetközi Vöröskereszt állásfoglalására volt szükség ebben a kérdésben. A szervezet – tekintettel arra, hogy kész helyzet elé volt állítva – hozzájárult a hadifoglyok átadásához, ugyanakkor kikötötte, hogy mind az átadó államnak, mind pedig a foglyokat átvevőnek garanciát kell vállalnia arra, hogy a hadifoglyok a Genfi Egyezmény által előírt bánásmódban részesülnek. Ugyanakkor a hadifoglyok más kategóriába történő átminősítésével az érintett országok ezt a kikötést megkerülték, így saját szándékaiknak megfelelően tudták felhasználni a foglyokat akár olyan veszélyes feladatok elvégzésére is, mint az aknamentesítés.¹⁷

A francia hadseregben

A magyar hadifoglyok számára két lehetőség is nyílt arra, hogy francia vezetés alatt katonai szolgálatot teljesítsenek fogságuk során, illetve azt maguk mögött hagyják. Az első út meglehetősen szokatlan volt tekintettel arra, hogy a magyarok hadifoglyok voltak. Mivel a francia fegyveres erők és közigazgatási szervek nem rendelkeztek elegendő számú őrszeméllyel a foglyok megfelelő őrzéséhez,¹⁸ a francia megszállási zónában a francia katonai hatóságok a magyar foglyok közreműködésével is szerveztek fegyveres őrszázadokat, amelyek feladata a német hadifoglyok őrzése volt a hadifogolytáborokban, illetve munkavégzés közben.¹⁹ Ezeknek az alakulatoknak a tagjai francia egyenruhát viseltek és francia fegyvereket kaptak, szolgálatukat pedig a hadifoglyok többségének hazaszállítása után is folytatták – a töredékes levéltári iratanyag tanúsága szerint még 1947

¹⁵ TARCAI 1991, 323.

¹⁶ CSERNUS 2015, 133.

¹⁷ HORTOBÁGYI 2002, 40.

¹⁸ THÉOFILAKIS 2014, 171–206.

¹⁹ FÜZES 1994, 43.

végén is –, tehát valószínűsíthetőleg a végleges külföldön maradás mellett döntöttek.²⁰ Egyes információk szerint az ilyen szolgálatot vállaló magyarok gyakran korábbi csendőrök voltak, akik számára nem jelentett reális alternatívát a Magyarországra történő hazatérés, ezért közreműködtek a francia katonai hatóságokkal, majd az utolsó fogolytáborok felszámolása után a Francia Idegenlégióban folytatták szolgálatukat vagy külföldön telepedtek le.²¹

A Francia Idegenlégió tagjaiként Indokínában

Másik lehetőség az Idegenlégióhoz való csatlakozás volt. A Francia Indokína néven ismert délkelet-ázsiai gyarmat – mely a mai Vietnám, Kambodzsza és Laosz területét foglalta magába – a 19. század második fele óta állt francia fennhatóság alatt.²² A terület Franciaország Európában elszenvedett megsemmisítő veresége után nehéz helyzetbe került. Mivel az anyaország jelentette védelem gyakorlatilag megszűnt, a folyamatosan terjeszkedő Japán egyre erősödő diplomáciai nyomás alá helyezte a helyi francia közigazgatást. Ennek eredményeképpen 1940. augusztus 30-án és szeptember 22-én a gyarmat vezetése megállapodásokat írt alá a japánokkal, melynek értelmében azok a Vörös-folyótól északra csapatokat állomásoztathatnak és három katonai repülőteret is használhatnak, illetve felhasználhatják a területet csapataik szállítására a szövetséges hatalmak (Anglia, Kína) elleni hadműveletek során.²³ A francia vezetés a II. világháború lezárulta után természetesen vissza kívánta állítani fennhatóságát a gyarmat felett. Azonban a helyi kommunista erők Ho Si Minh vezetésével a kialakuló hatalmi vákuumban 1945. szeptember 2-án kikiáltották a független Vietnámi Demokratikus Köztársaságot és átvették a gyarmat irányítását.²⁴ A két fél között folyamatosan szaporodó fegyveres összetűzések 1946. december 19-én a hanoi-i felkelésben csúcsosodtak ki, amivel a kommunista erők megadták a jelet a franciák elleni általános felkelésre, ezzel pedig megkezdődött az indokínai háború.²⁵

Az Idegenlégió a II. világháború alatt jelentős veszteségeket szenvedett, ezért létszáma a konfliktus elején rendelkezésre állónak csupán árnyéka volt: a háború kirobbanása után közel 50 000 fő

²⁰ HM HIM HL Pers. 345. Francia hadifogoly tábor (St. Priesti) őrnaplója.

²¹ SZABÓ 2018, 203.

²² PHAN 2009, 111–112.

²³ FLEURY 2003, 11.

²⁴ WINDROW 1996, 3.

²⁵ BONNECARRÈRE 2006, 57.

szolgált az alakulatban, a békekötés után azonban mindössze 14 342.²⁶ Ez feltétlenül szükségessé tette a létszám mielőbbi nagyarányú növelését annak érdekében, hogy a Légio hatékonyan legyen harcba vethető az új konfliktusban. A potenciális jelentkezőkért pedig nem kellett messzire tekinteni, hiszen a világháború vesztes európai országok egy jelentős részében olyan új rezsimek jöttek létre, amelyek rossz szemmel nézték a megelőző politikai vezetés utasításait követő katonákat, ezért sok harcedzett férfi döntött szülőhazája elhagyása mellett. Az ilyenfajta változásokat figyelemmel követő légiós vezetés gyorsan reagált és a meglévő négy franciaországi mellett hat új toborzóirodát nyitott a közép-európai régióban (amit a területek háború utáni megszállása tett lehetővé). Ezek a következő helyszíneken voltak: Bécs, Freiburg, Innsbruck, Koblenz, Landau és Trieszt. A hazájukat elhagyó emigránsok között intenzív toborzókampányt folytató légiós külképviseletek sikerrel szőlították meg a boldogulni vágyó korábbi katonákat, akik nagy számban jelentkeztek az alakulat kötelékébe.²⁷

Ezzel párhuzamosan a francia hatóságok az ellenőrzésük alá került tengelyhatalmi hadifoglyok soraiban is próbáltak minél több önkéntest találni a fegyveres szolgálat folytatására, ezúttal már a francia lobogó alatt. Sokak számára az jelentette a vonzerőt, hogy kikerülhetnek a gyakran embertelen körülményeket kínáló fogolytáborokból, mások számára pedig az, hogy nem kell visszatérniük az új politikai rezsimek irányítása alatt álló hazájukba.²⁸ A hadifoglyok közötti toborzás már 1943-ban Észak-Afrikában megkezdődött, majd a háborús győzelem után még szélesebb körben folytatódott. A francia hatóságok elképzelése beváltotta a hozzá fűzött reményeket, mivel a legyőzött országok hadseregeinek katonái nagy számban vállalták a légiós szolgálatot a hazatérés helyett.²⁹

Az alakulat toborzói a nagyon nehéz körülmények között tengődő magyar foglyok számára az ötéves légiós szolgálat vállalásáért cserébe hat hónapos feljavító tábort, pénzt, majd a szolgálati idő letelte után francia állampolgárságot ígértek. A jelentkezőket elkülönítették, majd alapos kihallgatás és szűrés után – amelyek során sok önkéntest visszautasítottak alkalmatlanság miatt – az Idegenlégió dél-franciaországi és észak-afrikai állomáshelyeire irányították őket

²⁶ COMOR 2013, 323.

²⁷ MONTAGNON 1999, 308–309.

²⁸ KEMENCEI 1985, 151.

²⁹ THOUMELIN 2013, 57–66.

kiképzésre, majd ezt követően döntő többségüket bevetették az indokínai háborúban.³⁰

A légiós alakulatok kötelékében szolgáló magyarok létszámára vonatkozóan csupán becslések vannak. Ezek közül egyesek egyértelműen túlzóak, mivel 20 000 főre teszik a magyar légiósok számát,³¹ azonban sokkal valószínűbb az a feltevés, hogy a magyarok néhány ezer fővel képviseltették magukat az Idegenlégióban az indokínai konfliktus során.³² Visszafogottabb számítások az indokínai háború során számukat hozzávetőlegesen 1000 főre teszik, az 1945 és 1962 közötti időszakra vonatkozóan pedig 3000 főre.³³ Ez annál is valószínűbbnek tűnik, mivel az 1946-ig az Idegenlégióba jelentkező hadifoglyok számát mindössze 3000 és 5000 fő közé teszik.³⁴ Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a jelentkezők nemzetiségére vonatkozóan nincsenek (vagy nem hozzáférhetőek) pontos összesítések a Légió irattárában, ezért megbízható választ eddig még nem sikerült adni erre a kérdésre.³⁵

Ugyanakkor a kutatásokban jelentős változást hozott, hogy a közelmúltban elérhetővé váltak az indokínai háború során elesett katonák adatai a *Mémoire des Hommes* internetes portálon. Tekintettel arra, hogy az adatbázis tartalmazza az elesettek nevét, születési helyét (település és ország) és idejét, haláluk helyét, idejét és okát, alakulatukat, valamint rangjukat, ezeknek az információknak a segítségével komoly előrelépést lehet elérni az Indokínában harcoló magyarok megismerésével kapcsolatban. Ennek alapján a nem csupán Magyarországon született, de egyértelműen beazonosítható elesett magyarok száma 259 fő. A valódi szám ennél minden bizonnyal magasabb, hiszen számos olyan magyar lehet, aki nem tipikusan magyar névvel rendelkezik, születési ország és nemzetiség feltüntetésének hiányában azonban ők nem beazonosíthatók. Mindazonáltal feltételezhetjük, hogy a fenti szám nagyságrendileg pontos. A teljes magyar létszámra vonatkozóan (tehát a harcokat túlélő önkénteseket is beleértve) természetesen csaloéka lenne azt feltételezni, hogy a légiósokra vonatkozó 12%-os veszteségi arányt szem előtt tartva az elesettek számát ki kellene egészíteni 88%-kal, mivel ennek alapján a magyarok összlétszáma meghaladná a 2000 főt. Ugyanakkor a fenti szám ismeretében egyáltalán nem tűnik

³⁰ TARCAI 1992, 81–82.

³¹ TARCAI 1991, 324.

³² SZABÓ 2018, 203.

³³ HARANGI-TÓTH 2018, 68.

³⁴ THÉOFILAKIS 2014, 97–98.

³⁵ NÓVÉ 2016, 398.

eltűzöttnek az 1000 fő körüli becslés, amely korábban felmerült a szakirodalomban, sőt még az is elképzelhető, hogy a valódi szám valahol 1000 és 2000 között van. Erre majd az Idegenlégióra vonatkozó levéltári anyagok további kutatása adhat idővel választ.

Összegzés

A tanulmány bemutatja, hogy a II. világháború utáni átmeneti káosz, a szövetséges hatalmak közötti pragmatikus, ám jogilag vitatható fogolycserék, valamint a francia gyarmatbirodalom katonai igényei hogyan formálták több ezer magyar férfi sorsát. A hadifogság nyomasztó körülményei és a hazatérés bizonytalansága miatt sokan választották a francia katonai szolgálatot, amely nemcsak a túlélés lehetőségét jelentette, hanem egyúttal a francia gyarmati háborúkba való bekapcsolódást is. Az Idegenlégióhoz csatlakozó magyar katonák jelentős része Indokínában teljesített szolgálatot, ahol közülük sokan veszítették életüket. A jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján közel 300 magyar születésű katona vesztette életét a konfliktus során – ez a szám önmagában is alátámasztja a magyar részvétel jelentőségét. Bár a pontos létszám meghatározása további kutatásokat igényel, a tanulmányban bemutatott tények jól illusztrálják, hogy a francia hadifogság nemcsak lezárása, hanem kezdete is volt egy újabb, a korábbtól jelentősen eltérő háborús tapasztalatnak – a kommunista erők elleni régi-új küzdelemnek immár idegen zászló alatt, egy másik kontinensen.

Felhasznált irodalom

Levéltári források

HM HIM Hadtörténelmi Levéltár

07 VII. fondőcsoport – Gyűjtemények – segédletei.

Personalia gyűjtemény

345. Francia hadifogoly tábor (St. Priesti) őrnaplója.

Szakirodalom

ABZAC-EPEZY 2010 = ABZAC-EPEZY, Claude: L'armée française et les prisonniers de guerre de l'Axe, 1943-1948. In: Genet-Rouffiac, Nathalie (szerk.): *Des prisonniers de guerre aux personnes capturées*. Service historique de la Guerre, Tulle, 2010, 39–54.

BONNECARRÈRE 2006 = BONNECARRÈRE, Paul: *Par le sang versé. La Légion étrangère en Indochine*. Perrin, Paris, 2006.

COMOR 2013 = COMOR, André-Paul (szerk.): *La Légion Étrangère. Histoire et dictionnaire*. Robert Laffont – Ministère de la Défense, Paris, 2013.

CSERNUS 2015 = CSERNUS Sándor: Francia hadifoglyok hétköznapijai Magyarországon, 1940-1945. In: Gyarmati György – Pihurik Judit (szerk.): *Háborús hétköznapiak hadszíntéren, hátországban 1939-1945*. Magyar Történelmi Társulat – Kronosz Kiadó – ÁBTL, Budapest – Pécs, 2015, 121–141.

DÖMÖK 2010 = DÖMÖK Csilla: Demokrácia és egyenlőségi elv a népcsoportvédelem vonatkozásában. *Európai Tükör* 2010/7–8. 59–70.

FLEURY 2003 = FLEURY, Georges: *La guerre en Indochine 1945-1954*. Perrin, Paris, 2003.

FÜZES 1994 = FÜZES Miklós: *Embervásár Európában*. Magyar Történelmi Társulat Déldunántúli Csoportja – Baranya Megyei Levéltár, Pécs, 1994.

HARANGI-TÓTH 2018 = HARANGI-TÓTH Zoltán: Hungarians fighting for France in Indochina. *Academic and Applied Research in Military and Public Management Science* 2018/3. 63–70.

HORTOBÁGYI 2002 = HORTOBÁGYI Péter: Magyar hadifoglyok Belgiumban a második világháború után (1945–1947). *Valóság* 2002/12. 38–65.

KEMENCEI 1985 = KEMENCEI János: *Légionnaire, en avant!* Grancher, Paris, 1985.

MONTAGNON 1999 = MONTAGNON, Pierre: *La Légion étrangère de 1831 à nos jours*. Pygmalion, Paris, 1999.

NÓVÉ 2016 = NÓVÉ Béla: *Patria nostra. '56-os menekült kamaszok a Francia Idegenlégióban*. Balassi, Bp. 2016.

PHAN 2009 = PHAN, Bernard: *Colonisation et décolonisation (XVIe-XXe siècle)*. Presses Universitaires de France, Paris, 2009.

SØRENSEN 2020 = SØRENSEN, Søren Peder: *Egy elfeledett tragédia. Magyar katonák Dániában a második világháborús német megszállás idején*. Zrínyi, Bp. 2020.

SZABÓ 2018 = SZABÓ Péter: *Keleti front, nyugati fogság: A Magyar Honvédség a második világháborúban és azután, 1941–1946*. Jaffa, Budapest, 2018.

SZÉCSÉNYI 2020 = SZÉCSÉNYI András: Hazatérés. Hadifoglyok és felszabadult deportáltak 1945-ben. In: Fodor Fanni (szerk.): *Nagy Imre és kora. Tanulmányok, forrásközlések VII.* Nagy Imre Alapítvány, Budapest, 2020.

TARCAI 1991 = TARCAI Béla: Magyarok a nyugati hadifogolytáborokban. In: Szabadsfalvi József – Viga Gyula (szerk.):

A Herman Ottó Múzeum évkönyve XXVIII–XXIX. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1991. 305–327.

TARCAI 1992 = TARCAI Béla: *Magyarok a nyugati hadifogolytáborokban*. Kötés Kereskedelmi és Szervező Kft., Bp. 1992.

THÉOFILAKIS 2004 = THÉOFILAKIS, Fabien: Les prisonniers de guerre allemands en mains françaises au sortir de la Seconde Guerre mondiale: gestion et enjeux. *Revue d'Allemagne et des pays de langue allemande* 2004/3–4. 383–398.

THÉOFILAKIS 2014 = Théofilakis, Fabien: *Les prisonniers de guerre allemands. France, 1944-1949. Une captivité de guerre en temps de paix*. Librairie Arthème Fayard, Paris, 2014.

THOUMELIN 2013 = THOUMELIN, Pierre: *L'ennemi utile, 1946-1954. Des vétérans de la Wehrmacht et de la Waffen-SS dans les rangs de la Légion étrangère en Indochine*. Schneider Text, Zwicau, 2013.

WINDROW 1996 = WINDROW, Martin: *French Foreign Legion infantry and cavalry since 1945*. Osprey, London, 1996.